Dísztőr

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	E 88.4
Készítés ideje:	1540 KÖRÜL
Készítés helye:	Erdély (feltehetően); Törökország (Oszmán Birodalom) (feltehetően)
Anyag:	acél; aranyozott ezüst; elefántcsont
Technika:	zománcozott dísz
Méretek:	hosszúság: 44,5 cm szélesség: 9,1 cm

A faragott elefántcsont markolatú Esterházy-tőr hüvelyének díszítését török, illetve perzsa jellegű motívumok uralják: a kartusokba komponált palmettákból és lótuszvirágokból álló növényi ornamentika a török ötvösműveken megjelenő ún. *rumi* mintát idézi. A keleti motívumok mellett jellegzetes európai díszítmények is megjelennek a dísztőrön. Az egyik ilyen elem a tőr a sárkányfejes végződésű keresztvasán lévő, jel&shy legzetesen magyarországi gótikus motívum, a bogáncsos és megnyúlt bibéjű virágos kehelypárta.

Az ilyen jellegű - török és arab eredetű - tőrök a 16. század első felében terjedtek el Magyarországon. Több hasonló, ívelt pengéjű dísztőrt ismerünk ebből a korszakból. Az egyik ilyen a Magyar Nemzeti Múzeum fegyvertárában őrzött ún. Kállay János-tőr, melyen a sárkányrend jelvényébe komponált, KI monogrammal ellátott címer látható, felette az 1543-as évszámmal. Ugyancsak datált és címerrel is ellátott a bécsi Hofjagd- und Rüstkammer gyűjteményében őrzött, II. Rudolf kincstárából származó tőr, rajta MD betűkkel ellátott címerrel, a hüvely peremén bevésett 1549-es évszámmal (ld. itt). Két hasonló 16. századi oszmán tőr található a drezdai Grünes Gewölbe gyűjteményében, a szász választófejedelmek egykori kincstárában (ld itt és itt).

Az Esterházy-tőr készítési ideje az évszámmal ellátott analóg fegyverek alapján az 1540-es évekre tehető. A tőr hüvelyének cizellált díszítése minden bizonnyal európai, feltehetően erdélyi mester műve, aki utánozni próbálta a török motívumokat, míg az elefántcsont markolat feltehetően török vagy perzsa munka.

A tőrt elsőként a fraknói Esterházy-kincstár 1654. évi leltára említi: *Item egy ezüst aranyos, kék zománcos, csontos görbe hancsár, vörös selyemzsinór rajta.*

Irodalom

- Szerk.: Götz Eszter: *Körülöttünk. Ipar- és Tervezőművészet / Nemzeti Szalon*. Magyar Művészeti Akadémia, Budapest, 2017. - p. 426.
- Szerk.: Szilágyi András: *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. - Nr. II.1. (téves ltsz.mal) (Rákossy Anna)
- Varga Noémi, Rákossy Anna: Ein Dolch aus dem 16. Jahrhundert in der Esterházy-Schatzkammer. *Ars Decorativa*, 26. (2008). 2008. - 75-88.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum